

PIERWSZE PRZEMÓWIENIA W. ZELENSKIEGO DO LIDERÓW PAŃSTW ŚWIATA. UKRAIŃSKI CHURCHILL

Daria Mycan

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanyka

ORCID ID 0000-0002-1430-7121

dariia.mytsan@pnu.edu.ua

Słowa kluczowe: *przemówienie, wojna, lidery krajów, wystąpienia.*

Artykuł został poświęcony przemówieniom publicznym Prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego. Analizie poddano jego wystąpienia publiczne z pierwszych dwóch miesięcy ukraińsko-rosyjskiej wojny. Można wyodrębnić spośród nich dwa typy przemówień – skierowane do obywateli Ukrainy i do liderów oraz obywateli innych krajów. Obecnie został opisany drugi typ przemówień. Teksty przemówień przebadano pod zastosowania propagandy wojennej. Dla analizy wystąpień Prezydenta Ukrainy kluczowe są pojęcia propaganda i manipulacja, które są obecne w języku politycznym. Wyrazy „propaganda” i „manipulowanie” często są nieprawidłowo stosowane jako synonimy. Celem propagandy zawsze jest osiągnięcie jakiegoś zachowania: walki o państwo albo wiarę, wspieranie partii lub rządu. Natomiast manipulacja jest zniekształcaniem informacji, tworzeniem nieprawdziwego obrazu świata w głowach ludzi, kreowaniem „sztucznych potrzeb” (tego, czego prawdopodobnie nie potrzebujemy, ale manipulator sprawi, że to „coś” staje się niezbędne). Tego typu działania są podejmowane po to, aby zmusić do działania w oczekiwany przez manipulatora kierunku. Manipulator dobrze zna potrzeby i słabe strony, lęki i kompleksy, wie co i w jaki sposób powiedzieć lub pokazać, aby sprowokować do działania. Znajdzie też odpowiedni czas i miejsce, aby było to najbardziej efektywne.

ПЕРШІ ПРОМОВИ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО ДО СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ. УКРАЇНСЬКИЙ ЧЕРЧІЛЬ

Дарія Мицан

кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ключові слова: *промова, війна, світові лідери, виступи.*

У статті розглянуто перші публічні промови Президента України Володимира Зеленського. Аналізуються виступи з перших двох місяців українсько-російської війни. Такі промови є двох типів – звернення до громадян України і до лідерів та мешканців інших країн. Ця розвідка є присвячена промовам другого типу. Тексти усіх промов аналізуються з точки зору воєнної пропаганди. Аналізуючи виступи Президента України ключовими є поняття пропаганда і маніпуляція, які притаманні політичним зверненням. Часто ці два слова неправильно вживаються як синоніми. Метою пропаганди завжди є результат якоїсь дії, поведінки: боротьба за владу або віру, підтримка партії або уряду загалом. Натомість маніпуляція – це викривлення інформації, подача неправдивої картини світу в уявленнях людей, створення «штучних потреб» (які насправді нам є непотрібні, але маніпулятор стверджує, що це «щось» є для нас необхідне). Діяльність такого типу застосовується для того, щоб змусити діяти у потрібному для маніпулятора напрямку. Маніпулятор добре знає потреби і слабкі сторони, страхи і комплекси, він розуміє у який спосіб сказати або подати інформацію, щоб спровокувати дію. Він також вибере відповідні обставини і місце, щоб це було найбільш ефективно.

FIRST SPEECHES OF V. ZELENSKYI TO WORLD LEADERS. UKRAINIAN CHURCHILL

Daria Mytsan

PhD in Linguistics, Associate Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Key words: *speech, war, country leaders, speeches.*

The article examines the first public speeches of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. Speeches from the first two months of the Ukrainian-Russian war are analyzed. There are two types of such speeches – appeals to citizens of Ukraine and to leaders and residents of other countries. This intelligence is devoted to speeches of the second type. The texts of all speeches are analyzed from the point of view of military propaganda. When analyzing the speeches of the President of Ukraine, the concepts of propaganda and manipulation, which are inherent in political appeals, are key. Often these two words are incorrectly used as synonyms. The purpose of propaganda is always the result of some action, behavior: struggle for power or faith, support of the party or government in general. Instead, manipulation is the distortion of information, the presentation of a false picture of the world in the minds of people, the creation of "artificial needs" (which in reality we do not need, but the manipulator claims that this "something" is necessary for us). This type of activity is used to force action in the desired direction for the manipulator. The manipulator is well aware of needs and weaknesses, fears and complexes, he understands in what way to say or present information to provoke action. He will also choose the appropriate circumstances and place for it to be most effective.

Wstęp. Badania wystąpień osób publicznych, zwłaszcza przemówień politycznych głów państw i prezydentów, są interesujące dla badaczy różnych dziedzin życia publicznego i humanistyki. Stanowią obecnie zakres socjolingwistyki, psycholingwistyki, medioznawstwa i krytycznej analizy dyskursu. Językowy aspekt badań jest zaledwie pierwszym etapem w ogólnej roli znaczenia wystąpienia z punktu widzenia wartości obietnic nadawcy, wpływu tekstu na odbiorcę, znaków manipulacji. Ciekawym zjawiskiem dla badaczy języka w występach jednej osoby jest również cecha porównawcza – jak zmienia się tekst mowy (Ożóg, 2004: 273). Analizując wystąpienia obecnego prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskigo nie można zlekceważyć obecności propagandy i manipulacji wojennej w jego tekstach. Jest to spowodowane początkiem wojny rosyjsko-ukraińskiej, a niektórzy politycy uważają, że rosyjski atak na Ukrainę wywołuje na całym świecie obawy przed globalnym konfliktem, którego wynikiem jest zagrożenie trzecią wojną światową (Joe Biden, George Soros). Propaganda wojenna jest skierowana na środowisko informacyjne i może formować stabilny punkt widzenia w stosunku do pewnych przejawów niesprawiedliwości społecznej, które są możliwe do rozwiązania

wyłącznie poprzez działania wojenne (Корун, 2019: 118).

Analiza badań. Badanie występów najważniejszych przedstawicieli danego państwa jest częścią badań ogólnego dyskursu politycznego, który jest szeroko analizowany zarówno w pracach ukraińskich, jak i zagranicznych. Znane są prace van Dijk, R. Wodak, M. Foucault, W. Kułyka, S. Romaniuk, O. Rudoi, natomiast badaniu propagandy zostały poświęcone prace C. Miller, A. Pratkanis, E. Aronson, J. Ellul, E. Bernaus, J. Bralczyka, H. Kuli, D. Skryńka, H. Maciuk, H. Jaworskiej.

Celem badania jest analiza przemówień Prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskigo, natomiast jako materiał badawczy przyjęto teksty i video nagrane podczas przemówień, a ich zakres ograniczyłam do dwóch miesięcy, poczynając od 24 lutego i do 24 kwietnia 2022 roku. Wszystkie przemówienia zostały wypisane z Office of the President of Ukraine (2022).

Wyniki badań. We wszystkim czasie trwania walk na wszystkich frontach w Ukrainie, Zełenski prowadzi wojnę informacyjną w stolicach zachodniego świata. Każde z jego przemówień ma swoje europejskie audytorium: politycy wielu krajów są pod wrażeniem jego niekonwencjonalnej, bezpośredniej retoryki. Mówi po ukraińsku i unika oficjalnych garniturów. Publicysta Geoffrey Sulkin

porównuje ukraińskiego przywódcę do Churchilla, na podstawie jego umiejętności do wyrażania swoich myśli w sposób zwięzły, jasny i żywy w chwilach kryzysu. Wie, jak zaszczepić ludziom zaufanie i uspokoić ich, właściwe słowa inspirują do robienia wszystkiego, aby przetrwać kryzys (Sulkin, 2022). Jego zdjęcia pojawiły się na okładkach *Vanity Fair* i *The New Yorker*. Gdziekolwiek Zełenski przemawiał przed parlamentarzystami różnych krajów, otrzymywał owację na stojąco. Komunikuje się wyłącznie z Kijowa przez wideo i często salutuje z zaciśniętą pięścią. Kiedy pojawiają się oklaski, znika, spieszy rozwiązywać najbardziej palące problemy. „Wie, jak ucieleśnić ducha narodu. Nie tylko w swoich przemówieniach, ale także w tym, jak i gdzie to robi” – mówi angielski analityk Jonathan Eyal (Eyal, 2022).

Prezydent Ukrainy 8 marca rozpoczął serię oficjalnych wystąpień publicznych na arenie międzynarodowej Europy i świata przemówieniem do parlamentarzystów Wielkiej Brytanii. Przyświeca mu tylko jeden cel – uzyskanie międzynarodowego wsparcia i pomocy. W tym celu wygłasza specjalnie przygotowane wiadomości przeznaczone dla określonej grupy odbiorców (Осипова, Водник, Климова, 2006: 144).

Nieco wcześniej zostało zapisane przemówienie W. Zełenskiego w języku rosyjskim do Białorusinów (27 lutego), lecz ono nie posiada charakteru oficjalnego, ponieważ w swoim przemówieniu prezydent zwraca się nie do prezydenta A. Łukaszenki i parlamentu, a jedynie do narodu Białorusi. Podobnie, w codziennych orędziach do narodu ukraińskiego, występują fragmenty rosyjskojęzyczne skierowane do żołnierzy i cywili FR.

Wszystkie przemówienia przeznaczone dla międzynarodowej publiczności mają podobną strukturę i składają się z dwóch części. Pierwsza część to oficjalne przemówienie do liderów rządów wybranych państw, a druga do obywateli. Ze względu na treść, każde wystąpienie kierowane jest do konkretnego adresata. Zełenski korzysta z manipulacji, aby nakreślić historyczne, kulturowe i polityczne paralele między Ukrainą a wybranym państwem. Poniżej przeprowadzono analizę najbardziej zauważalnych trendów w tekstach międzynarodowych.

1. Państwa – sojusznicy i państwa o niepewnej pozycji. W tekstach skierowanych do liderów niektórych krajów, oprócz wdzięczności za aktywne wsparcie w czasie wojny, wyraźna jest osobista sympatia prezydenta Ukrainy, co wskazuje na bliższe, nieoficjalne relacje między nim a konkretnymi osobami. W tekstach przemówień zawarte są np.: *Борисе, мій друже!* (Boris Johnson, premier Wielkiej Brytanii), *друже Анджее, дорога Агато* (małżeństwo prezydenta RP Andrzeja i

Agaty Dudy), *дорогий Джастіне* (Justin Trudeau, premier Kanady), *дорогий Ігнаціо* (Ignazio Cassis, prezydent Szwajcarii). Bardzo często forma zwracania *Борис* pojawia się również w przemówieniach do narodu ukraińskiego: *Борис сказав, мій друг Борис запевнив*. Do swoich partnerów wygłasza śmiało, a czasem nawet wyzywające przemówienia: *Гарантії безпеки у Європі треба будувати з нуля* (Anglia), *Не впевненій у лідерах Європейських парламентів, але захищатимемо свободу точно з Вами* (Polska), *Ми побачили, хто чесний, а хто – лице-мір. І ви побачили*. (Kanada), *Пропоную створити U – 24, союз відповідних держав, які мають силу і совість* (USA). Tego typu wypowiedzi nie mają dyplomatycznego tonu.

Zełenski wyraża śmiałą i jednoznaczną pozycję głębokiego rozczarowania hipokryzją w przemówieniu do rządu niemieckiego, oskarżając Niemcy o spóźnione kroki, a jako symbol bezpiecznego nieba podaje im przykład *Берлінського повітряного моста*. Następnie zwraca uwagę, że *ніби знову за стіною між свободою і неволею, посеред Європи*. *Не можуть зробити вибір між грошима Росії і смертями українських дітей*. Aby dotrzeć do sumienia Niemców, przypomina im prorocze słowa Reagana wypowiedziane w Berlinie: *Зруйнують цю стіну!*

2. Znane postacie. W wielu przemówieniach Zełenski wspomina o znanych osobistościach wybranego narodu, ich wypowiedziach, czynach, tym samym demonstrując ludziom swoją wiedzę na temat światowej sławy postaci kulturalnych i politycznych.

Rozpoczyna więc swoje przemówienie do obywateli Anglii odwiecznym szekspirowskim pytaniem z *Hamleta* – *Бути чи не бути?* i sam na nie odpowiada: *Очевидно, що бути!* (Ukrainie). Następnie, nie wymieniając nazwiska Churchilla, dokonuje porównania *так само як Ви не хотіли втрачати свій острів, коли нацисти хотіли його захопити* i parafrazuje fragment jego słynnego przemówienia z 4 czerwca 1940 r.: *Ми боротимемося в лісах, у полях, на узбережжях, у містах і селах, на вулицях*¹. To właśnie ta parafraza dała początek porównaniu go do angielskiego przywódcy.

W przemówieniu do Polaków obecna jest postać polskiego papieża Jana Pawła II i jego fraza: *Об'єдналися творити свободу*. Przypomina również fatalne dla Ukrainy słowa L. Kaczyńskiego: *... нині – Грузія, завтра – Україна, післязавтра – країни Балтії, а потім, можливо, прийде час на мою країну – Польщу*. (2008). Izraelowi

¹ Por. ... We shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills; we shall never surrender <https://history.hanover.edu/courses/excerpts/111chur.html>

przypomina słowa wybitnej mieszkanki Kijowa Gody Meir: *Ми хочемо жити. Наші сусіди нас хочуть бачити мертвими. Це залишає не дуже багато простору для компромісу.* Francję wezwano *прожити так, щоб тебе пам'ятали. І щоб з тобою прощалися так, як Франція прощалася з великим Бельмондо.* W zwracaniu do Rumunii jest wzmianka o rumuńskim dyktatorze Nicolae Ceausescu i o tym, jak rumuńskiemu narodowi udało się go obalić. Amerykanom mówi się o Górze Rashmore, o *обличчя видатних президентів, які заклали основи Америки.*

3. Dziedzictwo kulturowe i historyczne. Wspólne dziedzictwo kulturowe i międzypaństwowe paralele narodowe odgrywają dużą rolę w przemówieniach do parlamentarzystów na całym świecie. W przemówieniu do Szwecji Zełenski zwraca uwagę na to, że obecnie *синьо-жовтий прапор найбільш популярний у світі, ми однаково за свободу.* Ważną częścią historii Izraela jest Umań, w którym znajduje się grób cadyka Nachmana, a także tragedia narodu izraelskiego – Babi Jar został *двічі розстріляний.* Podsumowanie skierowane do Żydów: *Україна 80 років тому зробила вибір. Рятувала євреїв. Тепер і у вас є такий вибір.*

Ukrainę z Norwegią łączy tysiącletnia historia, *коли вікінги були часті гості Києва (Гардарікі – назва Київської держави у скандинавських сагах).* W ten sposób Zełenski przypomina rodowód królów norweskich, począwszy od księżnej Elżbiety Jarosławówny. Przytacza również fakty z historii współczesnej – *перший солдат, який увійшов у 1944 у визволеній Кіркенес українець Федір Компанієць.* Ukraina posiada też bliskie związki kulturowe z Grecją. Na banknocie hrywny widnieje wizerunek greckiego Chersonesa, Grecy przynieśli chrześcijaństwo na Ukrainę, w Odessie powstała ich słynna *Filikt Eteria.* Mówiąc *Наш і Ваш Мариуполь,* prezydent przypomina, że jest tam największa społeczność grecka w całym kraju.

Australijczykom przypomina, że w czasie pandemii ukraińska *«Мрія» приносила життя* do Australii, przewożąc artykuły medyczne do walki z COVID.

4. Wspólny wróg. Dominującym tematem większości międzynarodowych przemówień Zełenskigo jest motyw posiadania wspólnego wroga. Jest to strategiczny krok, podjęty w celu zwiększenia negatywnego nastawienia wobec Kremla i uzyskania wsparcia militarnego na wojnie. Czasami wskazuje go wprost, a czasami poprzez dwuznaczności i niedomówienia ukrywa, o kim mowa. Zwracając się do Holandii i Australii, Zełenski współczuje rodzinom zabitych w katastrofie malezyjskiego samolotu Boeing. Polakom przypomina tragedię smoleńską (2010), w której zginęła polska elita polityczna oraz fakty

ze śledztwa w sprawie okoliczności katastrofy, wskazujące, kto za nią stoi. W przemówieniu do Szwecji podaje przykład Gotlandii, którą chce zająć Rosja. Z Norwegią *ми не маємо спільних кордонів, але маємо спільного сусіда.* Estonia przeżyła okupację przez tego samego wroga. Finlandia była zaangażowana w wojnę radziecko-fińską.

5. Echa historii. Aby narody świata mogły lepiej zrozumieć tragedię Ukrainy, Zełenski stara się przytaczać analogie z tym, czego doświadczył każdy naród. Dla Ameryki takim przeżyciem są tragiczne wydarzenia z 11 września 2001 roku i atak w Pearl Harbor z grudnia 1941 roku, kiedy ich obywatele zostali zaatakowani z powietrza. Katastrofę lotniczą przeżyła także Holandia, która w swojej historii ma ofiary tragedii w Rotterdamie. W Hiszpanii zbombardowano miasto Guernica. Takich nalotów doświadczają obecnie mieszkańcy Mariupola i innych ukraińskich miast. Ukraiński przywódca porównuje 13 dni wojny na Ukrainie z największą bitwą powietrzną Brytyjczyków w II wojnie światowej o Anglię.

24 lutego jest symboliczny dla Izraela. W tym dniu w 1920 roku powstała nazistowska partia NSDAP, która zniszczyła całe kraje i narody. Francuzom przypomina ruiny Verdun. Zełenski przytacza także francuskie hasło narodowe *свобода, рівність, братерство.* Japończykom przypomina niszczyielską eksplozję w elektrowni jądrowej w Czarnobylu w nawiązaniu do japońskich doświadczeń dotyczących ataków jądrowych. Belgia pamięta oblężenie i bitwę pod Ypres. Korea widziała to wszystko w latach 50, kiedy była uwikłana w konflikt zbrojny. Holandia świętuje 450 rocznicę wybuchu zbrojnego powstania przeciwko tyranii.

Podsumowując, wirtualne spotkania prezydenta Ukrainy w marcu-kwietniu nie mają na celu wywołania współczucia ze strony liderów i narodów innych krajów świata, lecz zdobycie ich poparcia politycznego i militarnego. Informacyjna presja, zawarta w jego wystąpieniach ma na celu przyciągnięcie jak największej liczby pomagających osób.

Wnioski. Przemówienia polityczne, zwłaszcza w czasie wojny, są czymś więcej niż okazją do zademonstrowania charyzmy lidera. Zełenski wystąpił jako prawdziwy przywódca swojego narodu. Od początku wojny wzrasta poziom jego zjednoczenia z narodem ukraińskim. Można zaobserwować, jak ta więź się pogłębia, tworząc organiczną całość. Ponadto Zełenski wykazuje umiejętności w zakresie komunikacji strategicznej. Jego przemówienia są kompetentne i szczerze, pisane prostym językiem, bez nadmiaru terminologii i skomplikowanych pojęć, które nie zawsze spełniają wymogi stylu dyplomatycznego. Nie waha się pokazać swoich emocji – bólu, rozpaczy i wewnętrznych przeżyć, umie komunikować się

tak otwarcie, że można odnieść wrażenie, jakby rozmawiał z każdym osobiście, a nie z ogromną publicznością. Mówi w krótkich, zwięzłych frazach, które dobrze nadają się na nagłówki wiadomości, postów w mediach społecznościowych i rozmów między ludźmi. W swoich przemówieniach łamie popularny na całym świecie stereotyp o potędze II armii świata. Dzięki niemu kształtuje się nowa wizja narodu ukraińskiego i Sił Zbrojnych Ukrainy. Sztuka oratorska Zełenskiego nie tylko przyciągnęła uwagę całego świata, ale stała się także katalizatorem zmian politycznych.

Perspektywy dalszych badań wyznacza się potrzebą badania różnych dyskursów językowych.

LITERATURA

1. Ożóg K. Język w służbie polityki: językowy kształt kampanii wyborczych. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. 273 s.
2. Eyal J. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60858148> (дата звернення 25.03.2024).
3. Sulkin G. <https://forbes.ua/inside/ukrainskiy-vinston-cherchill-yak-zelenskomu-vdaetsya-govoriti-tak-shchob-yogo-slukhav-ves-svit-06032022-4257> (дата звернення 25.03.2024).
4. Коруц У., *Поняття пропаганди війни: історико-правовий аспект*. Південноукраїнський правничий часопис 2019. С. 118.
5. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Климова Х. П. Ораторське мистецтво: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Харків: Одісей, 2006. 144 с.
6. Промови та звернення. Офіційне інтернет-представництво. Президент України Володимир Зеленський. <https://www.president.gov.ua/news/speeches> (Реж. дост. 25.03.2024).